

tymisestä ja sen taustalla olevista erilaisista vaikutteista ja piirteistä. Myös kirjan loppupuolen prosessiteologinen kehittäminen palkitsee lukijan vaatavuudesta huolimatta. Se avaa tärkeän uuden näkökulman Hyrckin kehittämään perusmielikuvien teoriaan ja sen herättämiin kysymyksiin. Totro vie eteenpäin Hyrckin aloittamaa prosessia.

Teemu Ratinen, TT
Lukion rehtori
Helsinki

MARTTI HÄIKIÖ
Suomen leijona:
Svinhufvud
itsenäisyysmiehenä.
Jyväskylä: Docendo 2017.
640 s.

Suomen tasavallan kolmas presidentti Pehr Evind Svinhufvud (1861–1944) toimi senaatin puheenjohtajana eli Suomen pääministerinä itsenäisyytemme alkuvaiheen merkittävimmät kuukaudet marraskuusta 1917 toukokuuhun 1918. Luonnollisesti poliittinen historia ja valtioiden syntyvaiheisiin liittyvät tekijät ovat monien asioiden summa. On kuitenkin ilmeistä, että juuri P. E. Svinhufvud on yksi Suomen itsenäistymisvaiheiden merkittävimmistä yksittäisistä vaikuttajista. Suomen presidenttinä Svinhufvud toimi vuosina 1931–1937.

Martti Häikiön elämäkertateos Svinhufvudista ei ole kirjoittajan mukaan Suomi 100 -juhlavuoden tilausteos. Sen sijaan sen

alkusysäykset palautuvat niinkin pitkälle kuin 1960-luvun loppuun, jolloin poliittisen historian opiskelijat kävivät vilkkaita keskusteluja vuoden 1918 tapahtumista, erityisesti tapahtumien nimistä ja tulkinnoista. Kriittisiä vaiheita ja vuosia Svinhufvudin elinvuosiin liittyi useita: suurlakko, sisällissota, kaksi maailmansotaa, kaksi kapinaa ja paljon muuta. Häikiön teoksessa pääpaino on itsenäistymisvaiheiden kuvauksessa. Svinhufvud kuoli jatkosodan ollessa vielä käynnissä helmikuussa 1944.

Svinhufvud oli syntynyt Rapolan kartanosta Sääksmäeltä. Sääksmäellä hän ei kuitenkaan kauan asunut, ja Luumäen Kotkaniemi on ehdottomasti tunnetuin presidentin kotipaikoista. Kotkaniemen tilan P. E. Svinhufvud osti vaimonsa Ellenin kanssa edeltäjältään Alfred Thomélta kotipaikakseen vuonna 1908, jolloin hän aloitti Lappeen kihlakunnantuomarin virassa. Päärakennus oli rakennettu kauniille paikalle Kivijärven rannalle jo vuonna 1898 juuri maalaistuomarin kodiksi ja virkataloksi.

Kotkaniemeä P. E. Svinhufvud piti kotinaan koko loppuelämänsä. Svinhufvudille rakas harrastus oli metsästys. Kotkaniemessä hän viihtyi ilmeisen hyvin, sillä siellä hänen oli mahdollista kalastaa ja metsästää omilla maillaan. Puoliso Ellen Svinhufvud keskittyi hoitamaan puutarhaa ja kanalaa. Tämän lisäksi Ellen huolehti tilan lampaista ja kaneista. Virkatehtävien loputtua Svinhufvud palasi Kotkaniemeen, missä hän kuoli 29. helmikuuta 1944. Svinhufvud siunattiin viimeiselle matkalle Luumäen kirkossa 8.3.1944. Hänen hautansa ja hautapaatensa sijaitsevat Luumäen kirkonmäen

hautausmaalla. Suomen presidenteistä Svinhufvud onkin ainoa, joka on sekä siunattu että haudattu kotikunnassaan.

Häikiön teos on mittava ja perusteellinen elämäkertatutkimus kohteestaan. Toisinaan kirjoittaja innostuu kuvaamaan kohteensa elämää jopa pedantin pikkutarkasti. Kirjoittaja itse intoutuu vertaamaan tutkimusotettaan jonkinmoisen ”dekkarinkirjoittajan” tapaan kuvata asioita: ”Svinhufvudin henkilökohtainen elämä lain ja väkivallan veitsenterällä johdatti kirjoittamaan jännityskertomuksen. Seuraan hänen henkeäsalpaavia vaiheitaan jopa tunti tunnilta. Selviääkö hän yön yli? Haaksirikkoja, erottamisia, 50 asteen pakkasia, yöllisiä neuvotteluja vihollisen laivassa, pakoyrityksiä, kapinoiden kukistamista – kaikki keskellä maailmanhistorian myrskyjä...”

Svinhufvudin elämä luonnollisesti antaa sytykkeitä ja lähtökohtia tällaiselle tarkastelulle. Harvan presidentin tai ylipäätään kenenkään ihmisen elämä on yhtä tapahtumarikasta ja – voitaneen sanoa – jännittävää kuin hänen. Oli kansakunnan kriittiset vaiheet, jotka vaativat rohkeutta, urheutta ja viisasta asioiden hoitoa. Mutta Svinhufvudin kohdalla tämä ei tarkoittanut luopumista periaatteista. Vakaana oikeuden miehenä hän ei suostunut myönnytyksiin ainakaan niin sanotusta laillisuusperiaatteesta keskusteltaessa.

Eräs hyvä esimerkki on Svinhufvudin suhde Mäntsälän kapinaan. Lapuan liikkeen johto oli koolla Hämeenlinnassa 29.2.1932. Taustalla oli liikkeen kannattajien yritys kaataa Suomen laillisesti valittu hallitus. Svinhufvudin pojista Eino olisi

halunnut liittyä kapinaan, mutta tähän tuli isä Svinhufvudilta jyrkkä ei: ”Minä sanon, että sinä et lähde täältä nyt mihinkään. Se, mitä Mäntsälässä tapahtuu, on verrattavissa joukkohulluuteen. Sitä tartuntaa ei tähän perheeseen hankita!”

Vahvan laillisuuslinjan kannattaja Svinhufvud oli tietysti puhuttaessa Suomen poliittisista suhteista Venäjään. Suomen suuriruhtinaskunnan vuosina 1902–1916 Venäjän keisarikunnalle maksamia sotilasmiljoonia Svinhufvud piti yksinkertaisesti laittomina ja siten täysin moraalittomina. Kansalaisia Svinhufvud kehotti pitäytymään vakaasti laissa ja sen noudattamisessa. Minkäänlaista myönnetyksi- tai myöntäväisyyspolitiikkaa Svinhufvud ei siis voinut hyväksyä. Häikiön luonnehdinta tältä osin presidentistä onkin ilmeisen osuva: ”Svinhufvud oli laillisuusvaatimuksessaan ehdottomin, johdonmukaisin ja peräänantamattomin. Hänessä ei ollut lainkaan poliitikon joustavuutta, hän ei ymmärtänyt, ei hyväksynyt eikä käyttänyt taktikointia missään muodossa. Avoimesti ja peittelemättä hän esitti käsityksensä Suomea kohdanneista oikeudenloukkauksista: ’Minä katson, että minulla ei ole oikeutta luopua vakaumuksestani.’”

Svinhufvudin peräänantamaton luonne johti siihen, että vuonna 1914 – ensimmäisen maailmansodan sytyttyä – hän joutui avoimeen ristiriitaan Venäjän lakien ja valtaeliitin kanssa. Hän oli jyrkkä perustuslaillinen, joka korosti vastarintaa oikeuskysymyksenä eikä nähnyt mahdollisuutta kompromisseihin. Oikeudentuntoisen juristin taistelu tsaarinvaltaa vastaan

johti Svinhufvudin karkotukseen Siperiaan. Tämä on kieltämättä yksi jännittävimpiä episodeja presidentti Svinhufvudin elämänsäkaudessa, ja kyseisen vaiheen Häikiö kuvaakin erinomaisen seikkaperäisesti. Oikeustaistelija Svinhufvud ajatteli tässäkin elämäntilanteessa, että ”laissa on maan turva”. Resignaation läpitynkeä mies kärsi tuomionsa vilpittömästi, mutta oli valmis palaamaan Suomeen heti, kun se oli laillisesti mahdollista. Kun Svinhufvud palasi Siperian pakosiirtolaisuudesta Helsingin rautatieasemalle 29. maaliskuuta 1917, vastassa oli hurraava väkijoukko. Svinhufvudin Siperianreissu on ehkä merkittävin kuva presidentistä oikeusmiehenä ja laillisuusvaatimukseen sitoutuneena oikeustaistelijana.

Puoluepoliittiselta kannaltaan Svinhufvud oli nuorsuomalaisen puolueen jäsen. Kun Kansallinen Kokoomuspuolue perustettiin vuonna 1918 ja nuorsuomalainen puolue liitettiin siihen, Svinhufvudista tuli Kokoomuksen jäsen. Nuorsuomalaiseen puolueeseen Svinhufvud oli liittynyt ilmeisesti vuoden 1905 suurlakon jälkeen. Tässäkin yhteydessä Svinhufvudin vakaumus laillisuuden asiassa oli olennainen poliittista suuntaa valittaessa: Svinhufvud ajoi edelleen laillisten olojen palauttamista maahan eikä taipunut minkäänlaisiin myönnytyksiin. Nuorsuomalaisen liikkeen vakaa laillisuusnäkökulma ja laaja vapaamielinen uudistusohjelma olivat sopusoinnussa Svinhufvudin laillisuuslinjan ja liberaalin poliittisen vakaumuksen kanssa. Syksyllä 1906 liberaalina nuorsuomalaisena vaalityötä tehnyt Svinhufvud muun muassa puolusti naisten äänioikeutta ja

oli muutenkin liikkeen vapaamielisen uudistusohjelman kannalla. Keskeisiä tavoitteita tälle katsontakannalle olivat myös tilattoman maalaisväestön sekä työväestön aseman parantaminen sekä verotuksen uudistus ja muuttaminen progressiiviseksi.

Martti Häikiö on itsekin poliittiselta puoluekannaltaan kokoomuslainen, onpa hän toiminut Helsingin kokoomuksen puheenjohtajankin vuosina 2004–2009. Joku voisi ajatella, että poliittisessa puolueessa tai poliittisessä toiminnassa mukana oleminen veisi tutkijalta integriteetin ja puolueettomuuden suhteessa tutkimuskohteeseen. Joku saattaisi niin ikään väittää, että tutkijan poliittinen asennoituminen vaikuttaa siihen, mitä tutkimuslähteitä valitaan tai miten ne tulkitaan tai painotetaan.

On sanomattakin selvää, että näin ei oikopäätä tapahdu, ja olisi inhimillisen ajattelun mahdollisuuksien vähättelyä lähteä tällaisesta räikeän yksinkertaistavasta perusajatuksesta. On jossain määrin luonnollista, että tutkimuskohteet ja aiheet valitaan kiinnostuksen ja omakohtaisen innostuksen näkökulmasta relevantilla tavalla. Luontevaa on sekin, että tutkimuksella on sen tekijälleen myös omakohtaista merkitystä tai kiinnostusta. Vuonna 2010 julkaistiin Häikiön kaksiosainen, mittava tutkimus ja biografia V. A. Koskenniemestä (*V. A. Koskenniemi – suomalainen klassikko 1–2*). Myös runoilijaprofessori Koskenniemi (1885–1962) oli kokoomuspuolueen jäsen ja aikanaan myös valkoisen Suomen keskeinen aatteellinen taustavaikuttaja sekä konservatiivisen aatesuunnan merkittävä edustaja.

Poliittisen historian kannalta ei ole kuitenkaan yhdentekevää, millä perusteella aiheita valitaan ja arvotetaan. Helsingin kirjamesseilla marraskuussa 2017 esiteltiin myös FT Lasse Lehtisen massiivinen tutkimus Väinö Tannerista, *Väinö Tanner: Itsenäisen Suomen mies* (2017). Kirjamesseujen haastattelussa kuin myös kirjan johdannossa Lehtinen lähtee siitä, että Väinö Tanner on yksi Suomen sotia edeltävän aikakauden merkittävimpiä suomalaisia vaikuttajia. Kirjan tarkoituksiksi tekijä lausuu tarpeen ”nostaa unohduksesta myös Tanner”, joka sekä yhdessä Risto Rytin kanssa että myös aivan itsenäisillä ja omaperäisillä saavutuksillaan on ollut rakentamassa kansakunnan kehitystä ja eheyttä yhtä lailla politiikan kuin

talouden saralla. Meneepä Lasse Lehtinen ajatuksenkulussaan niinkin pitkälle, että toteaa Väinö Tannerin olleen saavutustensa ja vaikutuksensa takia sotia edeltäneen ajan tärkein yksittäinen toimija. Ei varmasti ole sattuma, että sosiaalidemokraattisesti suuntautunut Lehtinen on valinnut tutkimuksensa kohteeksi oikeistodemari Väinö Tannerin ja kokoomusvaikuttaja Martti Häikiö nuorsuomalaisesta traditiosta ammentavan P. E. Svinhufvudin. Tämä ei kuitenkaan väistämättä tarkoita, että kummankaan kirjoittajan tutkimuksellinen integriteetti tai uskottavuus olisi uhattuna poliittisen kiinnostuksen takia.

Kaiken kaikkiaan Häikiön teos on perusteellinen ja merkittävä tutkimus maamme itsenäisty-

misvaiheista ja ennen kaikkea P. E. Svinhufvudin elämästä. Se solahtaa tekijänsä kansalliseen aiheistoon luontevalla tavalla. Yhtä lailla teos solahtaa Suomi 100 -juhlallisuuksien tiimoilta syntyneiden, kansallisen itsenäisyytemme alkuvaiheita ja historiallisia juuria avaavien teosten joukkoon. Mediatiedotteessaan kirjan julkaissut Docendo toteaaakin melko rohkeasti kirjan olevan tarkoitettu ”maamme historiatietouden kivijalaksi, kaikille suomalaisille”.

Samuli Suolanen, TL
Pastori
Helsinki